

УДК 378.147

*Середняк М. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

ЯКІСТЬ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИКИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРІОРИТЕТ

У статті досліджено основні механізми забезпечення якості викладання фізики іноземним студентам довузівської підготовки як соціокультурний пріоритет в Україні.

Ключові слова: іноземні студенти, освіта, фізика, підготовче відділення, якість викладання.

Іноземні студенти в Україні останнім часом все більше обирають технічний напрям навчання, що, безумовно, є актуальним на ринку освітніх послуг, оскільки українська технічна освіта здебільшого визнається за кордоном. У цьому процесі важливе місце займає довузівська підготовка, де навчання фізики займає одне з пріоритетних місць, будучи фундаментальною дисципліною. У той же час, важливим є залучення інвестиційних ресурсів у освітню галузь, де оплата навчання студентами іноземцями є важливим джерелом підтримання фінансового забезпечення вітчизняного розвитку освіти. Іншим позитивним фактором цього процесу виступає мультикультурна атмосфера у вітчизняних вищих навчальних закладах, коли культурний обмін збагачує світогляд як іноземних, так і вітчизняних студентів, будучи сприятливим ґрунтом для інтелектуального взаємозбагачення. Саме тому актуальною науковою проблемою виступає дослідження якості викладання фізики іноземним студентам довузівської підготовки на рівні соціокультурного пріоритету.

Дана проблема останнім часом активно досліджується вітчизняними вченими. У роботах таких науковців, як В. М. Бесчастний, П. І. Горячев, О. П. Гульчій, Г. В. Зайченко, К. А. Іванова, Л. Я. Ковальчук, Н. В. Костяк, В. В. Сиченко, О. С. Сухоликий та ін., досліджуються соціокультурні проблеми навчання іноземних студентів в Україні. Проте недостатньо дослідженими залишаються соціокультурні аспекти навчання фізики іноземних студентів на підготовчих курсах, тобто у рамках довузівської підготовки.

Тому, метою і завданням даної статті є дослідження соціокультурних особливостей якості викладання фізики іноземним студентам довузівської підготовки на сучасному етапі українського державотворення.

Згідно з даними Міністерства освіти і науки молоді та спорту України, протягом 2010-2011 навчального року у 195 вищих навчальних закладах України навчалися 46 600 іноземців. Протягом цього року Україна прийняла іноземних студентів із 134 держав світу, більшість із них – з країн Азії та Африки. Найбільша кількість іноземців – громадяни Китаю (близько 6000 осіб) та Туркменістану (близько 5000 осіб), а також Російської Федерації (3500 осіб) та Індії (3000 осіб). Більшість із них навчається в університетах Харкова, Києва, Одеси, Луганська та Донецька, і майже 40% іноземних студентів здобувають в Україні освіту. Іноземні студенти навчаються в українських ВНЗ на контрактній основі. Більш того, в Україні вартість навчання для іноземців вдвічі більша за ту, яку сплачують українські громадяни, що навчаються на аналогічних спеціальностях [1].

Український уряд має на меті збільшити набір іноземних студентів до українських

ВНЗ. У квітні 2010 року Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України видало наказ, який дозволяє всім ВНЗ України обирати будь-яку мову викладання дисциплін для іноземців залежно від попиту. Даний наказ спрямовано на підвищення привабливості українських навчальних закладів, які можуть пропонувати іноземним студентам будь-які курси або навчальні програми англійською мовою завдяки даному законодавчому нововведенню. У зв'язку з цим указом, Міністр освіти України Дмитро Табачник висловив сподівання, що після його прийняття у 2012 навчальному році в українських ВНЗ будуть навчатися більш ніж 50000 іноземних студентів, і Україна увійде до 20 провідних країн світу – лідерів міжнародної освіти.

Прагнення влади збільшити кількість іноземних студентів, які навчаються в Україні, є зрозумілим, оскільки іноземні студенти – це не лише важливе джерело доходів українських ВНЗ, але вони також позитивно впливають на економіку України в цілому. За словами Міністра освіти і науки молоді та спорту України, сама лише оплата навчання іноземними студентами поповнює бюджет України на 800 мільйонів гривень за рік. Відповідно до підрахунків, загалом вони витрачають в Україні близько 500 мільйонів доларів на рік. Гроші, які отримує від них Україна, допомагають зберігати, і, навіть, створювати робочі місця в освітній галузі, а також дають змогу керівництву ВНЗ, де вони навчаються, інвестувати грошові ресурси в покращення якості освітніх послуг, що надаються національними освітніми закладами всім студентам незалежно від громадянства [1].

Проте динаміка залучення таких інвестицій для освітньої галузі повинна відповідати рівню якості освіти. У технічних навчальних закладах одним із основних предметів на підготовчих відділеннях є фізика, яка потім викладається на всіх технічних факультетах, тому моніторинг якості викладання цього предмету має бути одним із інструментів забезпечення високого рівня підготовки студентів до навчання у ВНЗ.

Іноземні студенти у процесі сприйняття фізики, як однієї з базових дисциплін, потрапляють у іншомовне середовище та нові для них соціокультурні умови.

У зв'язку з тим, що системи виховання та середньої освіти, міжособистісні, економічні та інші стосунки, культурні, культові та історичні традиції істотно відрізняються в окремих країнах, у процесі навчання іноземних студентів в Україні зустрічається ряд труднощів.

На погляд таких вчених, як В. Ф. Ушаков, С. В. Вагін, О. І. Іванова та ін., до найбільш істотних перешкод, що заважають високоякісній освіті, можна віднести:

– складність установалення необхідного рівня взаєморозуміння викладачів та студентів;

– надто повільний темп сприйняття та засвоєння матеріалу;

– велика різниця ступеня підготовленості до занять у вищій школі;

– важкопередбачувані реакції поведінки студентів;

– вплив складного економічного становища вузів на навчальний процес у різних аспектах [2, с. 205].

Саме тому необхідно враховувати у повсякденній роботі, що молоді люди з недостатньо сформованим світоглядом потрапляють до нашого, чужого для них мовного та соціального середовища, з незрозумілими для них деякими відтінками у спілкуванні, що часто формує негативне ставлення та неадекватні реакції (часом агресивні) у звичайних для нашого світосприйняття ситуаціях. Одними з найтипівіших проявів нерозуміння і неприйняття вітчизняних навчальних стосунків, неможливості досить швидко адаптуватись до українського середовища є спроби іноземних студентів чинити психологічний тиск на викладачів з метою підвищення оцінок, звільнення від занять тощо. Найбільш раціональним шляхом подолання таких негативних явищ, на нашу

думку, є безперервна, послідовна, копітка роз'яснювальна робота над засвоєнням елементарних правил побудови стосунків у нашій країні, правил поведінки й алгоритмів навчання у наших ВНЗ, проведення бесід у позанавчальний час про звичаї, систему виховання і навчання, культурні традиції України та рідних держав студентів. У процесі подачі навчального матеріалу необхідний безперервний зворотний зв'язок між викладачем та студентами, що забезпечить темп пояснення, який би не перевищував можливості засвоєння, обов'язкове пояснення тих слів, виразів, термінів, які зустрічаються вперше. Необхідно використовувати тільки спеціально розроблені для іноземних студентів методичні матеріали, які повинні бути адаптовані до сприйняття іноземними студентами, з усуненням складних мовних зворотів, витіюватих виразів, синонімів [2, с. 206].

Речення повинні бути стислими. Потрібно застосовувати подібні граматичні форми та однакові прості слова з поступовим ускладненням упродовж навчання в Україні. Матеріал, що викладається, повинен бути сконцентрований на найбільш важливих питаннях дисципліни, які мають максимальну практичну спрямованість та інтегровані з іншими дисциплінами, що викладаються на першому та наступних курсах.

Потрібно організовувати консультації психолога, до якого іноземні студенти мали б змогу звертатися у складних ситуаціях.

Саме тому необхідним є проведення занять для викладачів щодо ознайомлення з особливостями культурних та освітянських традицій тих країн, з яких приїждять студенти на навчання в Україну [2, с. 206].

Найбільш складною та індивідуалізованою є психологічна адаптація іноземних студентів до нових умов існування. Як свідчать результати досліджень [3], ця сторона соціальної адаптації є однією з основних. За браком місця, в стислій тезисній формі необхідно відзначити значну роль вищого навчального закладу у відтворенні сприятливих умов навчання, як формуючу головну складову частину позитивного адаптаційного процесу. Тому створення належних психолого-педагогічних умов для адаптації іноземця до навчальної діяльності допомагає запобігти негативним явищам в їх психіці [4]. І, навпаки, несприятливі умови перебування іноземних студентів призводять до порушення в них психічної рівноваги, лабільності нервової системи, виникнення емоційної нестабільності та, як результат, часткової або повної втрати мотивації до подальшого навчання. Сумарна тривалість адаптаційного процесу взагалі сягає, в середньому, близько двох років [5, с. 37].

Актуальною на сьогодні є проблема реалізації загальнодержавної програми соціальної адаптації громадян іноземних країн, які прибули на терени України з метою здобуття вищої освіти [6, с. 13]. Розрізнені дії окремих вищих навчальних закладів нашої країни, які намагаються власними силами забезпечити себе достатньою кількістю іноземних студентів, є анахронізмом за сучасними мірками і, цілком природно, дають лише тимчасові результати. А мова йде, насамперед, про те, щоб Україна, як європейська держава, що має досить розвинену інфраструктуру різноманітних навчальних закладів, зайняла достойне місце на світовому ринку освітянських послуг. Тим більше, що існують усі необхідні структурні та кадрові передумови для реалізації цієї мети.

Реалізація позитивної соціальної адаптації іноземних студентів потребує координованих зусиль усіх ланок державної влади, системи вищої освіти та охорони здоров'я. Нескоординовані дії різних міністерств і відомств нашої держави, що призводять до повернення на батьківщину іноземців з оформленими в'їзними документами, як це має місце на сьогодні, спричиняє невідшкодні втрати для майбутніх державних прибутків з найбільш екологічно чистого виробництва і підготовки спеціалістів з вищою освітою. Ця сфера діяльності не потребує значних капіталовкладень,

не пов'язана з ризиками банкрутства, не залежить від природних умов, форс-мажорних обставин, не спричиняє шкоди довкіллю.

Вона дозволяє, в значній мірі, зберегти інтелектуальний потенціал країни, що буде, безумовно, сприяти збереженню досить розвиненої інфраструктури вищих навчальних закладів, в тому числі й технічного напрямку.

Для здійснення активної політики оптимізації процесів соціальної адаптації в країні потрібна розробка довготривалої програми її реалізації з участю провідних університетів та академій нашої держави. Головним діючим координуючим центром з розв'язання цієї проблеми повинно стати Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Вищі навчальні заклади нашої країни повинні мати більшу самостійність у плануванні та реалізації власних програм довузівської освіти іноземних студентів, в тому числі у втіленні засобів і способів, що позитивно впливають на соціальну адаптацію громадян інших країн [5, с. 38].

У той же час, проблема якості навчання фізики це складна проблема і остаточно не розв'язана. Особливого значення вона набуває в процесі навчання іноземних студентів, оскільки через їх асиміляцію у систему трудових відносин своїх або інших країн судитимуть про якість підготовки фахівців з вищою освітою в Україні. Створення і застосування науково обґрунтованої системи оцінки і професійних якостей, що формуються у фахівця, становить одну з пріоритетних проблем вищої освіти на сучасному етапі [7]. Важливість її обумовлена тим, що контроль знань є дійовим механізмом управління процесом навчання, засобом оцінки ефективності прогресивних систем і технологій, які впроваджуються у навчання і, нарешті, він є головним способом визначення рівня якості освіти [8, с. 42].

Досвід викладання фізики на підготовчому відділенні свідчить про те, що особливості та труднощі роботи з іноземними студентами можна подолати за допомогою розроблених засобів аудиторної, позааудиторної та виховної роботи з цим контингентом [2, с. 206].

Таким чином, якість викладання фізики іноземним студентам довузівської підготовки, будучи соціокультурним пріоритетом, складає собою систему показників, що виявляються шляхом моніторингових заходів та впливають у подальшому на фундаментальні основи освіти. Розроблення комплексної загальнодержавної програми підвищення якості освіти та адаптаційних соціокультурних умов для студентів-іноземців повинно стати основним пріоритетом державної освітньої політики в умовах розвитку євроінтеграційних прагнень України.

Використана література:

1. *Бочева Г.* Іноземні студенти в Україні: освіта чи експлуатація? / Г. Бочева, О. Бондаренко, І. Холондович. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://noborders.org.ua/sfery-dijalnosti/rizne/inozemni-studenty-v-ukrajini-osvita-chy-ekspluatatsiya/>
2. *Ушаков В. Ф.* Проблеми навчання іноземних студентів на першому курсі вищого медичного навчального закладу при вивченні біофізики та інформатики / В. Ф. Ушаков, С. В. Вагін, О. І. Іванова, Л. С. Різник, О. З. Фоменко, Т. О. Кисільова // Проблеми навчання іноземних студентів у медичних вищих навчальних закладах України : матеріали Всеукраїнської конференції 19-20 квітня 2002 року. – Тернопіль, 2002. – С. 205-207.
3. *Чайка Л. Н.* Проблема адаптації іноземних студентів у навчальному медичному закладі / Л. Н. Чайка, С. В. Хворостяна // Фахова підготовка іноземних громадян в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку : матер. міжнародн. наук.-практич. конф. / уклад. С. Т. Різниченко, Л. С. Роменська. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – С. 219-223.
4. *Колесніченко Є. З.* Особливості психологічної адаптації іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах / Є. З. Колесніченко, А. В. Массанов, Н. В. Массанова // Актуальні питання міжнародного співробітництва та навчання іноземних громадян в вищих навчальних закладах України: пошуки, знахідки, перспективи : зб. матер. наук.-методич. семінару. – Суми : Вид-во СумДУ, 2001. – С. 14-22.

5. Дудник І. М. Соціальні аспекти адаптації іноземних студентів до умов перебування і навчання в Україні на прикладі медичного університету / І. М. Дудник, В. В. Томаш, Є. Ю. Рождественський, Г. М. Луньов, В. М. Жидких, Н. П. Скородумова // Проблеми навчання іноземних студентів у медичних вищих навчальних закладах України : матеріали Всеукраїнської конференції 19-20 квітня 2002 року. – Тернопіль, 2002. – С. 35-38.
6. Різниченко С. Т. Щодо створення програми соціальної адаптації іноземних студентів в Україні / С. Т. Різниченко, Л. С. Роменська // Актуальні питання міжнародного співробітництва та навчання іноземних громадян в вищих навчальних закладах України: пошуки, знахідки, перспективи : матер. наук.-методич. семінару. – Суми : Вид-во СумДУ, 2001. – С. 12-14.
7. Методологія і реалізація системи управління якістю методичної освіти / В. М. Казаков та ін. – Донецьк, 2001. – 213 с.
8. Казаков В. М. Оцінка якості навчання іноземних студентів / В. М. Казаков, О. М. Талалаєнко, М. Г. Гаріна, Л. Є. Оборнев, М. Б. Первак, Т. П. Борисова // Проблеми навчання іноземних студентів у медичних вищих навчальних закладах України : матеріали Всеукраїнської конференції 19-20 квітня 2002 року. – Тернопіль, 2002. – С. 42-44.

Аннотація

В статті досліджено основні механізми забезпечення якості преподавання фізики іноземним студентам довузовської підготовки як соціокультурний пріоритет в Україні.

Ключевые слова: *іноземні студенти, освіта, фізика, підготовчий відділення, якість преподавання.*

Annotation

In the article the basic mechanisms of providing of quality of teaching physics to the foreign students of pre-university training as a socio-cultural priority in Ukraine are investigated.

Keywords: *foreign students, education, physics, pre-university training, teaching quality.*

УДК 372.853: 53

Сиротюк В. Д.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В УЧНІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

У статті розглянуто питання навчання фізики учнів із затримкою психічного розвитку, розкриті особливості формування пізнавальної активності в учнів із затримкою психічного розвитку на уроках фізики.

Ключові слова: *навчання фізики, пізнавальна активність, учні із затримкою психічного розвитку.*

Забезпечення високої працездатності учнів при збереженні їх психічного і фізичного здоров'я протягом усього періоду навчання в школі є одним із першочергових завдань. Це стосується особливо тих учнів, які мають у психічному здоров'ї тимчасові вади.

В. В. Компанець [1] вважає, що працездатність, зокрема розумова, це властивість особистості, що виявляється у здатності виконувати розумову роботу, що ґрунтується на психофізіологічних особливостях організму, а також та, що формується під впливом